

Széljegyzetek

Burány Nándor.

Utazok. Megpróbálok látni is. És vagyunk olyanok néhányan, akik lejegyezzük, amit látunk. Néha tévedünk, néha már abban is tévedünk, hogy nem azt látjuk meg, ami fontos.

Szeretek utazni. Szeretek látni. Emberek, jelenségek, eszmék, elképzelések és megvalósulások. S mindez egy keretben, a gazdasági valóság határain belül. Nem tudok ennél izgalmasabb dolgot elképzelni. De még nagyobb szerűbbet sem. Most erről a valóságról próbálok jegyzeteket készíteni, magamnak is. Közben, tudom, magamról is képet adhatok. Másoknak.

1961. szept. 24.

Megint kint vagyok a birtokon. F-et itthon találtam, előbb a gyerekekről beszélgettünk, aztán az itteni életről, majd szóba hoztam, hogy miért is jöttem. Azt mondta, szívesen eljön velem, megmutat itt mindent, amire csak kíváncsi vagyok.

Először is az istállók felé mentünk.

A volt gépállomás udvarán rengeteg gép hevert elhagyottan, rozsdásan, használatlanul. Jó néhányat közülük sosem használtak, csak fizetik értük a milliókat.

Hozzá nem értő emberek vásárolták őket, akik nem tudták előre megállapítani, hogy ezen a tájon használhatók lesznek-e, vagy az itteni viszonyok, a munkások hiányos szaktudása, alacsony kultúrája miatt rozsdásodnak így.

Mintegy kilencszáz tehene és borja van az igazgatóságnak. Mondhatjuk: teljesítették a normát: egy hektárra egy tehén. Azt mondják, ilyenek voltak az utasítások.

Beszélgettünk a tehenészekkel, fejőkkel. A tej szerint kapják a fizetést. Egy tehen átlagban három liter tejet ad naponta, ha géppel fejk, és ötöt, ha kézzel fejk. Természetes, hogy ők többet akarnak keresni, és ha már a tej szerint alakul a keresetük, akkor inkább a kézi fejés mellett vannak.

Pedig gyönyörűen berendezett, fejőgépekkel ellátott, patikatisztaságú helyisége van a birtoknak. Tizenkét tehenet lehet egyszerre beállítani, és mikor vásárolták, akkor úgy gondolták, hogy ezután álom lesz itt a fejés, mert bizony kézzel nem könnyű naponta kétszer is megfejni húsz-harminc tehenet.

A remények nem váltak valóra.

Az irodában azt mondják: a mostani viszonyok között a gépek használata valóban sok nehézségbe ütközik, meg kell várni a jobb időket, addig leszerelik a gépeket, és elrakják őket, hogy ne menjenek tönkre.

Kinn a fejők kinevettek, mikor ezt mondtam nekik. Azt mondták: Tudja, úgy van ez, hogy mindenki elvisz innen egy darabot, egy alkatrészt, hogy híre se maradjon az egésznek. Annyi bizonyos, hogy ezeken itt ugyan nem fej senki többet!

Ezek az emberek két-három osztályt végeztek gyermekkorukban. Még elemi iskolai végzettségük sincs tehát, mielőtt azonban a fejőgépek mellé állították volna őket, elvégeztek egy tanfolyamot, és ahogy a gépek működését magyarázzák, nekem valóban úgy tetszik, hogy értenek a dolgokhoz.

Mégis mintha gyűlölnék a fejőgépet.

Nem értem egészen, de ők próbálják megmagyarázni, nyíltan, őszintén beszélnek.

Azt mondják, hogy ezek a tehenek egészen jól tejeltek, amíg nem kezdték el őket géppel fejni, a gép rontotta el őket, mert az sosem szivta ki teljesen a tejet, és így a tehen előbb-utóbb elapad. Most aztán ők szenvedhetnek, amíg kézzel megint helyre nem hozzák őket.

Mert, ugye, először nem nagyon értettek a gépek kezeléséhez, a tehenek sem szoktak még hozzá és...

És most azt mesélik, mennyi ügyvel-bajjal, káromkodással jár egy fejés lebonyolítása, a tehenek kitortek a vasketrecekből, szétrúgták a vákuum-üvegeket stb., stb., vége-hossza nincs a panaszoknak. Hogy mégis segítsenek magukon, úgy osztották be, hogy két tehenre, azaz két ketrecre jusson egy-egy ember. Így is kínlódtak egy ideig. De egyszer beállított az igazgató, és — azt mondják — lekiabálta őket, hogy micsoda munka-beosztás ez, ilyen drága gépekkel is csak két tehenet fej egy ember egyszerre, azonnal szervezzék át úgy a munkát, hogy négy gépet kezeljen egy ember.

Minden fejő emlékszik erre a napra. És én úgy érzem, hogy, akkor elhatározták, ők majd igenis megmutatják, hogy itt nem lehet úgy fejni, ahogy azt az igazgató az irodából elképzei!

Tudom: bolondos elhatározás. De ahogy a fejőistállóban beszélgetünk, mintha az ellenséget temetnék.

Este a párttitkárral beszélgettem. Nő, de olyan talpraesett, hogy férfiak között sem nagyon lehetne párját találni. Mesélem neki, mit hallottam a fejőktől a gépekről meg az igazgatóról. Fellobban. Védi az igazgatót, és nyilván igaza van.

Egyszer kijöttek a járásból négyen — mondja —, és az igazgatóval összejárták az istállót. Egyben megálltak, és megkérdezték az egyik gulyást:

— Mennyi tejet ad a te tehened?

A gulyás nem tévovázott, kereken kimondta, talán túlzott is egy kicsit, de az most mindegy.

- Az enyém megadja a kilenc litert!
- Hát ezek mennyit adnak? — kérdezték tőle.
- Három-négyet — jött a rövid válasz.
- És mivel eteted te a tiedet?
- Hát szárral.

A járásbeliek most az igazgatóhoz fordultak:

— Nohát, most hogy gazdálkodsz te, hogy ez szárral eteti a tehenét, mégis kilenc liter tejet ad, a birtok tehenei meg silót esznek, mégis csak három litert adnak? Mit szólsz te ehhez?

Azt mondja a titkár, ez borzasztó látvány volt, az igazgatót körülfogták, négy oldalról bombázták, tépázták, hogy nem tudott szóhoz jutni. Aztán, ilyen jelenetek után, lehet, hogy az igazgató sem volt egészen nyugodt és higgadt, mikor elrendelte, hogy másként osszák be a fejőgépeken a munkát. De hát az igazgatót is meg kell érteni.

Nem is erről van szó. De a milliőrkről, amit a fejőgépekkel széthúznak; arról a nagy értékű társadalmi munkáról, s ami, úgy látszik, megkapta a társadalmi elismerést, mert kifizették az árát, a társadalmi megbecsülés azonban mintha valahol elmaradt volna.

Dzsipen jöttünk be a birtokról az állomásig. Itt leszálltam, de szeretnék még egyszer, mostanában beszélgetni ezzel a párttitkárral. Hét éve dolgozik már ezen a birtokon, itt kezdett, kisujjában van minden gazdaság.

1961. okt. 12.

Ma véletlenül az utcán találkoztam K. K.-val. Régi iskolatársam, elektromérnök, egy nagy villanytelepen dolgozik két éve. Sokat beszélgetünk a munkakörülményekről, fejlődési lehetőségekről és távlatokról.

A villanytelepen, ahol dolgozik, ketten vannak mérnökök, az igazgató technikus, középiskolát végzett, jó néhány éve ezen a munkahelyen van már, jól-rosszul, de elvégzi feladatát. A baj ott kezdődik, hogy a mérnökök szerint egyre inkább rosszul.

A városi hálózat például igen rossz, elavult, és évek óta beszélnek már róla, hogy fel kellene újítani. Ilyenkor persze rendszerint azt szokták mondani, hogy nincs pénz. Most azonban úgy áll a dolog, hogy ha esetleg a pénzhányra panaszkodnak is, pénz van, sőt attól félnek, hogy év végéig majd nem tudják elkölteni, így most ripsz-ropsz kell majd valamit csinálni, hogy az idejében előírányzott pénzt elköltsék.

Így folyik terv nélkül a munka.

A technikus-igazgató viszont képtelen nagyobb méretű tervek elkészítésére. Ez érthető is, ezt senki sem vetheti szemére, ő mást tanult, és amit tanult, azt mint technikus tudta is, feladatát mindig nagyon jól elvégezte, ezért nevezték ki igazgatónak. De az új munkakör, az új viszonyok több tudást követelnek.

Ő viszont nem tud átalakulni, aprólékos, azt mondják, minden villanykapcsoló elhelyezésénél ott akar lenni, semmit sem szeretne kiengedni a kezéből, egyszóval, hiányzik belőle az a nagyvonalúság, amivel minden igazgatónak rendelkeznie kellene.

Neki csak középiskolája van, a mérnökök ilyen szempontból előnyösebb helyzetben vannak nála, és az ember ilyenkor arra gondol, hogy biztos azért ilyen kicsinyes, azért akar mindent egyedül csinálni, mert félti a pozícióját, félti, hogy alárendeltjei többre viszik nála.

Egy nemrég történt eset is erre világít rá.

A népbizottság a mezőgazdaság villamosítását tűzte napirendre, és megkérte K. K. fiatal mérnököt, hogy készítsen erről a témáról beszámolót. A mérnök el is vállalta a munkát, hiszen szakmájába vág, és igyekezett jól elkészíteni, tudta, hogy csak jót tesz, hiszen nagyon fontos feladatot bízta rá, és tisztában volt azzal is, hogy ha ezt most jól megcsinálja, akkor majd máskor is gondolnak rá.

A munka el is készült, ő arra gondolt, hogy átadja az igazgató azonban azt mondta neki, hogy ne írja alá a nevét, hanem adja be a cég jelzése alatt, vagyis mintha többen készítették volna. Nyilvánvaló, hogy ez így mit jelent: a cég készítette, és akkor azt nézik, hogy ki a cégnek az igazgatója.

Egyébként: nem kell hangsúlyozni, hogy itt két felfogás ütközött össze, ilyen összeütközésekkel napról napra, egyre gyakrabban és gyakrabban találkozunk.

K. K. mégis aláírta munkáját.

Mit tehetett az igazgató? Aláírta ő is a nevét, legalább úgy, mint aki ellenőrizte a munkát.

A rendelőknek nagyon megtetszett a munka, és úgy határoztak, hogy százezer dináros jutalomban részesítik elkészítőjét. Százezer dinár nem sok pénz, de nem is kevés. Most ezt a pénzt nem K. K. kapja, hanem felosztják. De nem is a pénzről van szó! Egy új nemzedék, mondjuk így: az egyetemet végzett nemzedék képviselői tömegesen jelentkeznek. Követelik a helyüket, pontosabban nem is ők, hanem a termelés, a gazdaság követeli őket.

Nagyon egyszerű lenne ez a dolog: Megjöttek az egyetemet végzett fiatalok, nincs más választás, a régi, szakképzetlen vagy nem eléggé szakképzett igazgatók és más vezető emberek helyébe őket kell állítanunk.

Így kívánja a helyzet, így van ez mindenütt a világon, korszerű termelést, gyáripart nem lehet iparosokkal csinálni. Végeredményben: ezért vannak az egyetemek, ez csak természetes.

De hát az emberek, akik a nehéz helyzetben, amikor nagy szükség volt rájuk, megállták helyüket, elvégezték a rájuk bízott feladatokat, most többet érdemelnek, mint hogy leváltjuk őket, vissza tegyük őket azokra a munkahelyekre, amelyre képesítésük van. Ez nem lenne éppen emberi dolog.

A szükségszerűség viszont megköveteli, hogy átadják vezető helyüket. Ez elkerülhetetlen. De nagyon sokan ilyenek. Annak idején, a háború után nem volt elég szakemberünk, gyorsan fejlődött gyáriparunk, átmeneti megoldásokhoz kellett folyamodnunk.

Állok a kérdés előtt.

Latolgatom a lehetőségeket. Azt mondják: ezek az emberek féltik pozícióikat. Lehet, hogy így van. Lehet, hogy akaratlanul is ezt teszik. Bizonyos viszonyok és lelkiállapotok szükségszerűen deformálódnak itt. És ez természetes is végeredményben: a kiegyensúlyozatlan fejlődési keretekben, gazdaságilag fejlett, kevésbé fejlett és elmaradott vidékek egymás közötti viszonya tükröződik az emberek egymás közötti viszonyában is.

Ezen egy-két ember alig segíthet. Még egy szervezet tudatos munkája sem változtathat a lényegen. Csak ennek megnyilvánulási formáit tompíthatja vagy élezheti ki. Igaz, ez is sok, ez is fontos.

És valami lehetetlennek a felismerése nem szabadna, hogy elkeserítsen bennünket. Csak egy másik felismeréshez vezet: könnyebben találjuk meg ténykedési körünket.

Egy hónap múlva is emlékszem erre a beszélgetésre. Utcánk sarkán beszélgettünk sokáig, hideg szél fújt, aztán bementünk egy kocsmába két

spriccerre. Most arra gondolok, hogy fordítva is beállíthattam volna ezt a dolgot, minden ettől függ. K. K. fejlődése, távlatai vigasztalóak.

És ez a lényeg, ez a fontos, ez kell hogy megadja az alapvető légkört. Az összeütközés, a zsörtölődés, az csak periferikus, végeredményben természetes dolog.

A beállítás viszont sokszor az ember pillanatnyi hangulatától függ. Én például nagyon rosszkedvű vagyok, ha reggel sáros a cipőm, ki kell tisztítanom, közben meg nagyon sietek. Ilyenkor könnyen igazságtalan lehet másokkal szemben bármelyikünk.

1961. dec. 24.

1953 ban alakult ez a vállalat. 18 alkalmazottja volt. Ma, 9 év után, négyszázan vannak. Vízvezeték-, fűtőtest- és villanszerelők. A távvezeték-szerelésből egyenesen a pártterkekezletre jönnek, ködmönben, gumicsizmában. Van valami rokonszenves így a megjelenésükben. Számomra legalábbis.

Nem fésülködnek meg, mielőtt szót kérnének. Kócosak, rendezetlenek a gondolataik is. De őszintén, nyíltan beszélnek. Hibákra mutatnak rá, mulasztásokra. Erélyes hangon követelik a bajok orvoslását. Érzik, hogy ha a vállalatról beszélnek, akkor a saját bőrükről van szó?

Ez itt most igazán nem szólam. Élmény.

— Miért vártunk az utolsó napokig az elosztási szabályzat, a kalkulációk, a termékegység szerinti jutalmazási szabályzat elkészítésével? Egész nyáron szemináriumokra jártak a vezetőink, utazgattak, fölvtették a napidíjakat, most meg, mikor dolgozni kellene, elmennek évi szabadságra?!

A másik:

— Mi mindennap 10—11 óráig állunk és várunk kinn a távvezetékek-nél. Addig nem kapunk anyagot a raktárból, nincs mivel dolgoznunk, csak állunk, az idő múlik, az autók meg nem jönnek.

A szállítási főnök:

— Az biztos, hogy így nem mehet tovább. Tervszerűtlen és rendezetlen a munka. Nagy Pionir tehergépkocsijaink vannak, és majdnem üresen szaladgálnak. Mert mi történik? Jön a rendelés, fölrakunk 20—25 kilónyi anyagot, egy félóra múlva aztán megint jönnek, és megint majdnem üresen mennek vissza. Azt mondják, az előbb valamit elfelejtettek. Kérdem én, mekkora anyagi kár származik abból, hogy az autók így szaladgálnak? És miért kell ezt a kárt a közösségnek fedeznie, fizesse az, akinek a hibájából történt!

A megjegyzéseknek, javaslatoknak és kifogásoknak nem szakad vége:

— Ebben a hónapban már kétszer előfordult, hogy a munka befejezése után 5 napot kellett tétlen várnunk, mire átvittek bennünket az új munkahelyre. Addig álltunk és vártunk, munkánk nem volt. Ebben a hónapban csak 60 százalékban teljesítettük tervünket. Kérdem, kinek a hibájából? Ki fizeti meg, hogy öt napig nem termeltünk? És ki biztosítja, hogy nem lesz a jövő hónapban is így?

Belemelegednek az emberek. Az ablakon keresztül nézem: kinn hull a hó. Az ablak mellett ül a jegyzőkönyvvezető. Csinos nő, jóvágású. A mögöttem ülő igazgató bizottsági elnöknek int, aztán kifelé mutatva, halkán mondja:

— Keresi a felesége.

— Nem bánom — legyint az elnök. Bársonynadrágos, fűrge szemű férfi.

— De hívja, menjen ki. — Kedves, frissen fésült.

Az elnök mintha szégyellné is, hogy itt is a felesége keresi, attól tart talán, hogy utána ugratják majd: még ide is utánad jön az asszony?!

— Nem érdekel, most nem ismerem.

A jegyzőkönyvvezető áll föl (jó szűk a szoknyája), és megy ki az asszonyhoz. Aztán, mikor bejön, egy kulcsot ad át az elnöknek.

Egy fiatal, kerek arcú, göndör hajú technikus a lakáskérdésről beszél

— Nálunk ez nagyon súlyos kérdés. Tavaly le is mondtunk a lakás-építés javára az elosztásra szánt pénzről. A lakásokból viszont nem lett semmi. Ehelyett nyaralót vettünk a tengeren, ez a lehető legfényűzőbb lesz, öt-hat milliót beleöltünk. És most lakásra nem jut, pedig kérdés, mi kellene jobban.

Az igazgató ül mellettem, súgja: ennek a fiatalembernek autója van, de elvárna, hogy a lakásáról más, a közösség gondoskodjon.

A gyűlés után, hazafelé menet beszélgetek a technikussal, azt mondja:

— Tudja, van néhány ember az igazgatóságban, akik már nem tudják, mi a lakásprobléma, nekik már nem fáj emiatt a fejük, ők nyaralót akarnak. Luxusnyaralót. Sejtí már, ki megy majd oda?

— Na jó. Miért nem vitatkoztak most többen a fiatalok közül? Látom, elég sokan voltak.

Kórusban:

— De mi csak vendégek voltunk ám itt!

Meglepődtem. Magyarázták:

— Itt csak négy fiatal van a Kommunista Szövetségben, azok is lányok, csöndesek, azért is vették fel őket. Mi meg sokat vitatkozunk, és így nem szeretnek bennünket.

Elevenek és őszinték. Jólesik. Van köztük egy kedves, csinos kislány, meglepő érettséggel beszél. Alig tudom elhinni, hogy ennyire ismerik, még a szép lányok is, a vállalati viszonyokat. Pedig azt mondják, az igazgató azzal szokott megjegyzéseikre válaszolni:

— Hallgassatok, ti még nem értetek ehhez.

Szép téli délelőtt, sietünk ebédelni. Jólesik a hősés is, ahogy velük lépkedek. De aztán otthon, ahogy róluk gondolkodom — ha jogom volna rá, egy kicsit sajnálnám őket. Arról beszéltek, hogy ráuntak most már vitatkozni, rájöttek, hogy nincs értelme, úgysem hallgatják meg őket, vagy ha igen, aztán úgymégy minden megint, mint régen.

Hát megy. De nem egészen a régi szerint.

Nagyot fejlődött ez a vállalat, a hibák, mulasztások is nagyobbaknak látszanak, jobban észrevehetőek. Növekszik az alkalmazottak száma, növekszik az életszínvonal is. Rossz a munkaszervezés, gyöngye a munkafegyelem, nincs és megint csak nincs pénz. Tavaly is ezt mondtuk. Nincs a vállalatban se mérnök, se jogász, se közgazdász. Ma még nincs. Országszerte tele vannak az egyetemek. Ha nem lesz egy év múlva, öt év múlva már biztosan lesz.

Az is igaz, hogy a meglévő erővel sokkal jobban is lehetne gazdálkodni. Azt mondja egy munkás: Nálunk annyi a munkavezető, hogy nem lehet tőlük mozogni. Minden iroda tele van velük. Ők a legjobb szakemberek, a legjobb munkát végezhetnék, ők kapják a legnagyobb fizetést, de nem termelnek.

Az igazgató:

— Az országban a legjobb fűtőtestszerezők nálunk dolgoznak. Kettő fél évig Svájcban voltak, mérnökök mellé is odaállíthatjuk őket. A svájciak, mikor látták, hogy mekkora tudásuk van, nem engedték el őket a vezető helyekről. Ezeket az embereket meg kell becsülnünk.

Később is beszélgetek a fiatalokkal, főleg a technikusok nem értnek egyet ezzel. Most, hogy ezt írom, nekik kell igazat adnom, ezt pedig főleg azért tartom fontosnak magamnak lejegyezni, hogy egy év múlva, ha elmegyek hozzájuk, tudjam majd magamat és őket is mihez mérni.

1962. jan. 4.

Délután sütött a nap, a hó nagyjából elolvadt. Most éjjel után is tiszta az ég, de úgy megfagyott a járdán a sár, hogy a gumitalp is kopog. Ijesztő fénnel ragyognak a csillagok, az állomásról egy elkésett sínbuszfűtty még utánunk kanyarodik a mellékutcába. Aztán semmi. Csak a sarkon füstöl a pékség kéménye.

B. az asztalosüzemről beszél. Erdézmérnök, fafeldolgozó szakot végzett. A helyi bútorgyárat a múlt évben korszerű gépekkel szerelték fel. Jól is megy a munka, szakemberek is vannak, és rendelésben sem lenne hiány. Főleg kivitelre dolgoznak, az angoloktól és magyaroktól jön a legtöbb rendelés.

Ez kicsit baj is. Ezekről függ az üzem évi tervének teljesítése. Mikor a munka felől érdeklődöm náluk, azt válaszolják: ha a magyarok átveszik az árut, minden jó lesz...

Nem veszik át mindig?

A minőséggel bizony néha baj van. Elmegy az áru Angliába, és miután megérkezik, egyszer csak jön a jelentés: a minőség nem kielégítő, nem vesszük át.

Az ember szinte nem hiszi el. Ebben a városban, sőt a környéken is komoly múltja van a fafeldolgozásnak. Ez azt is jelenti, hogy jó szakemberek állnak a gépek mellett. Miért gyenge akkor a minőség? Miért jön vissza az áru.

Egyesek szerint a viszonyokban kell az okokat keresni.

Mert mi történt egy alkalommal? Az ellenőrök csomagolás előtt átnézték a külföldre szánt szekrényeket, mielőtt azonban becsomagolták volna őket, néhány munkás titokban belülről összekarcolta a szekrények ajtaját.

A következmény?

A szekrényeket gyönyörűen becsomagolták, nagy elővigyázatossággal berakták az autóba, aztán a hajóba, útnak indították Angliába, ott persze átnézték őket, mielőtt átvették volna, és jött a jelentés: a minőség nem megfelelő.

Azt mondják, a munkások mindezt bosszúból tették. Néhány nappal előbb ugyanis valamilyen ügyben lehívták az igazgatót az üzembe, hogy megbeszéljenek vele valamit, az meg azt válaszolta, hogy nem ér rá; jó, jó, mondogatták az emberek, és aztán cselekedtek is. Rettentő nagy kárt okoztak.

De tudják-e, hogy nem az igazgatónak, hanem önmaguknak?

Néhány millió dinár elúszott a szekrényajtó-karcolással. Pedig milyen sokat kell azokért a milliókért dolgozni!

De nem először és nem utoljára küldték vissza rossz minőség miatt külföldről a gyár portékáját.

Egy mérnök azt mondja: Mindez azért van, mert a munkavezetők sokszor nem küldik vissza a rosszul megmunkált bútordarabokat, nem akarnak kellemetlenséget és haragot, inkább átengedik a kisebb-nagyobb hibával elkészített részeket, úgy: sógor-komaság alapon.

És a távlatok?

Azok sem virágosak. Legalábbis néhány dolog arra enged következtetni, hogy még sokat, nagyon sokat kell harcolni, mire az üzem dolgozói elsajátítják a nagyüzemi termelés módját.

Igen nagyok az ellentétek a fiatal mérnökök és az idősebb asztalos-mesterek között. A mérnökök azt mondják, a mesterekkel, különösen pedig a mesteriskolát végzett műszaki igazgatóval lehetetlen dolgozni. Minden elgondolást megtorpedóz.

Egy fiatal mérnököt például megbízták, hogy becsülje föl a munkahelyeket, az egyes operációkat. Ment is ez a munka, csak egy-két akadály merült föl: néhány embert nem tudtak hova tenni, ahogy mondják: az volt a kérdés, hogy rezsín maradjanak, vagy sem.

A fiatal mérnök nem akart hibát elkövetni, ezért úgy gondolta, legjobb lesz, ha bemegy az igazgatóhoz, és megbeszéli vele. Így is tett. Az igazgató a műszaki igazgatóval tárgyalt, de csak megmagyarázta a mérnöknek, hogy kell csinálni.

A mérnök aztán kiment, a műszaki igazgató is utána:

— Ide figyelj, hogy mész te az én megkerülésemmel egyenesen az igazgatóhoz? Én kalapot emelek a te diplomád előtt, de jegyezd meg, hogy itt egyelőre még én vagyok a mérnök!

Egy másik mérnök hasonló viszonyokról beszél:

Mikor a vállalatba került és szétnézett, mindjárt látta, hol a hiba. A politúrozó osztály az üzem „szűk garatja”. Itt főnknak a termelés, emiatt nem tudják más osztályok modern gépeit teljesen kihasználni.

Kiharcolta, mert harcolni kellett, hogy politúrozó gépeket vegyenek, aztán arról is meggyőzte az illetékeseket, hogy újabb, nagyobb helyiséget építsenek a politúrozóknak.

Az építkezés meg is kezdődött. Egy kőműves meg két munkás dolgozott. Lassan haladtak, de csak elkészültek volna, ha nem rángatják folyton az embereket más munkára.

Most itt vannak a fagyok, a kőművesek nem dolgozhatnak. Valakinek érdeke volt, hogy a mérnök elgondolása ne valósuljon meg tél előtt. Csel-szövése sikerült, de ki fizetett rá, és miért nem vonta felelősségre a munkaközösség azt, aki lehetetlenné tette a mérnök tervének megvalósítását?

A félig kész épületben nem dolgozhatnak a munkások, az osztályon továbbra sem tudják teljesen kihasználni a gépeket. A keresetek meg alacsonyok.

A mérnök azt mondja: Nem mehet ez így sokáig, előbb-utóbb elfásul az ember, semmiért sem tud lelkesedni.

Ebből a légkörből adódhatnak aztán ilyen esetek is: az üzemben egy munkásnő többet keresett, mint az igazgató. Ez a munkásnő a műszaki igazgató felesége.

Nem kellene a mérnökök. Nem és nem. A munkástanács ülésén nyíltan is megmondják. Egy öreg mester így szólt:

— Mínek vezessük be őket a munka fortélyába, azért, hogy aztán öt-hat év múlva kitérjanak bennünket?

Így gondolkoznak a pókhálós eszű bácsik. És sokszor hatásuk alá kerülnek a fiatalok is. A modern gyáripari termelés eszméjét számúzik a gyárból, nem látják, hogy csak így tudják megállni helyüket a hazai meg a nemzetközi versenyben. Egymás után „marják ki” a mérnököket.

Nem jó, nem tud semmit — mondták az utóbbira is egyre, az meg elment, és egy nagy boszniai vállalat igazgatója lett.

Egyedül megyek már hazafelé, egy óra tájt, éjjel után. Jó, hogy régi diáktársaim már itt-ott mint mérnökök, agronómusok vagy orvosok dolgoznak, közvetlen beszélgetésben sok mindent megtudhatok tőlük.

Most jöttem haza a vattagyárból. Kicsit kifáradtam, fölizgultam, volt olyan perc, hogy nem tudtam nyugodtan állni, sétálnom kellett.

A fehér köpenyes lányok, asszonyok otthagyták munkahelyüket, és mindannyian a nagy terem közepe felé jöttek, mikor az igazgatóval meg a műszakival megérkeztünk. Mindenfelé nagy vattahalmazok. Egy-két kisebb gép és 40—50 munkásnő. Főleg kézzel dolgoznak.

Mikor beléptem, meglepődtem, majdnem zavarba jöttem: ennyi nő és a fehér vattacsomók, hiába, férfiak-nők még nemigen beszélnek egy társaságban menstruációról.

Aztán ismerős arcokon akadt meg a szemem, a falakon kíváncsian kerestem a szellőztető berendezéseket, így palástoltam meglepetésemet. igazán nem gondoltam, hogy ilyen, asszonyoknak való vattát készítenek.

Megkezdődött a gazdasági egység értekezlete. Minden nő fehér köpenyben volt, csak az egység főnöke viselt kék köpenyt. Fiatal, rövidre nyírt hajú asszony, nemrég szült, napi négy órát dolgozik.

A munkásnők haragszanak rá, kicsit irigységből, kicsit jogosan. Irigykednek, mert ők régóta itt dolgoznak már, de szakképzetlenek, ez a nő meg most jött ide, de technikus, és mindjárt megtették a gazdasági egység főnökének.

Így panaszkodnak rá: most jött ide, nem ismeri a termelést, és mindjárt főnök lett.

Haragjuk másik oka:

Az új főnök nem tud bánni a rábízott munkásokkal, sokszor goromba velük, nagyra van a tudásával. Érezteti velük, hogy ő a főnök. Ez bizony nem megy. Az emberekkel így nem lehet boldogulni. Erre előbb-utóbb ő is rájön majd. De addig még...

A napokban például fölvetett egy új munkásnőt, erre föllázadt az egész munkaegység, az igazgató bizottság ülésén is bírálták. Azt válaszolta:

— Mi közöttök hozzá, azt veszek föl, akit akarok, itt én vagyok a főnök!

Az emberek megjegyzik az ilyen válaszokat, és sokáig nem felejtik el.

Ezen az ülésen beszélt a főnök, az igazgató és a műszaki igazgató is. Az üzem, pontosabban: az üzembrész előtt nagy feladatok állnak a hónap hátralevő részében. Árujuk ugyanis nagyon kelendő. Nem győzik kielégíteni a piacot.

Januárban például kétszázezer vattacsomagot kell leszállítaniok. Tizenötödikéig csak ötvenezret készítettek, fél hónap alatt csak egy negyede lett kész.

Mi legyen most a teendő? Vegyenek föl újabb munkásokat, hogy teljesíthessék a tervet, vagy elvállalja a gazdasági egység, hogy ha napi tizenhat órával is, de annyit termel, hogy a rendelést leszállíthassák? Mert meglehet, hogy februárban már csökken a kereslet, és akkor ők itt maradnak a munkaerő fölösleggel.

Jól meg kell gondolni a dolgot. Az igazgató egyedül nem akar határozni, elmondta, ismertette a tényállást, és most döntsenek maguk a munkásnők. Róluk van szó, az ő sorsukról, úgy lesz, ahogy határoznak, és aztán ők vállalják a felelősséget, viselik a következményeket is.

Az igazgató szavai után következett a vita. Negyven asszony egyszerre kezdett beszélni, mindenkinek nagyon fontos mondanivalója volt.

Egy csillogó szempárt kutattam az asszonyarcok között. Végre rátaláltam. A tegnapelőtti ülésen ő beszélt a leghatározottabb hangon. Most két sor asszony mögött, egy vattahalom tetején trónolt, huncut mosollyal az arcán nézett végig a termen, Silvana Mangano volt ilyen a Keserű rizsben.

Milyen nehéz és milyen érdekes igazgatónak lenni! Most, az új helyzetben. Nem ő dönt már, nem is az igazgató bizottság, és itt bizony nem hallgatnak a munkásnök. Nagyszerű az igazgató, szeretik is, az utóbbi években talpra állította az üzemet, de ha beszél, csak öt-hat asszonyhoz tud szólni, a többiek nem hallgatják.

Főleg a főnöknőt szidják.

— Nem kell. Nem tud semmit!

— Csak négy órát dolgozik.

— Nekünk mester kell, aki meg tudja javítani a gépeket!

— Adják vissza ide F. mestert!

— A. menjen az irodába dolgozni!

A hangzavarban alig lehet kivenni a szavak értelmét. Sohasem voltam még ilyen összejövetelem. Nagy élmény. Úgy érzem, gazdagodom.

— Mióta F. mestert elhelyezték a másik osztályba, mindig rosszak a gépek. Ez a baj, ezért nem megy a munka, nincs hozzáértő, aki megjavítaná őket.

— Az új főnök ezzel nem törődik. Tegyük el innen!

Az igazgató is nyugtalanodik. Ő is a főnöknő felé fordul: Hallod te ezt, látod, milyen véleménnyel vannak rólad?!

A fiatalasszonynak kékül-zöldül az arca. Épp csak hogy nem sír. Megfordul, ki is menne már. De nem teheti.

— Elég már a meséből! — hallani innen is, onnan is, egy órája már, hogy vitatkozunk, én addig a félnapi normámat teljesíteném. Van, aki igazat ad a méltatlankodóknak. Pedig: akik most dolgoztak, akik nem figyeltek a vitára, nem vettek részt benne, azok holnap az udvaron folytatják.

Most itthon vagyok, de rohanok a technikai iskolába. A műszaki középiskolák végzett tanulóinak viszonya a munkásokhoz, és fordítva, mindennapi probléma az üzemekben.

Sok a megrázkódtatás, keserűség, ellenkezés. A vattagyári technikusnő sem bírta sokáig, az értekezlet végén sírva ment szobájába, nagy könnyek gördültek le az arcán, és úgy látszott, hogy nagyon, de nagyon fáj neki valami.

Utána még beszélgettem az igazgatókkal. Azt mondják: Így van ez, a nők nem tűrik el, hogy nő legyen a főnökük. Mert ott van F. mester. Mindenáron azt akarják visszakapni. Talán nem is csak azért, mert jól ért a szakmájához.

Az, valóban csak az tudott csöndet teremteni az értekezleten; mikor beszélni kezdett, egyszerre síri csönd lett, mindenki hallgatott, rendkívül nagy tekintélye van. Az értekezlet után két asszonnyal indult haza, betértek a sarki büffébe.

Tudni kell beszélni az emberekkel. Lehet akármilyen rendszer, a sikernek ez a titka, a mai gazdasági rendszerben még inkább, mint bármikor!

Minden munkavezetőnek tudnia kellene ezt, tudja is talán, több mint valószínű. De miért olyan nehéz mégis megértőnek, tapintatosnak lenni mások iránt?